L'AIGUADOLÇ 39 (2011), pàg. 33-36 Edita: Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta

LA NOVEL·LA JUVENIL D'AMBIENTACIÓ HISTÒRICA

Josep Millo i Vallés

A QUESTES NOTES INTENTEN POSAR DE RELLEU un fet evident que ja anuncia el títol de l'article: l'existència d'un corpus literari de narrativa juvenil de temàtica històrica que des de fa temps vénen publicant diversos escriptors valencians. Potser aquest fenomen, si es pot anomenar així, no siga aliè a l'èxit clamorós de les novel·les que amb el segell de "novel·la històrica" han batut tots els rècords de lectura i, per tant, de vendes. No cal que en citem els títols. Obres, per altra banda, ben diverses pel que fa a la temàtica, l'estructura i l'estil, però que mantenen un cànon inequívoc que les defineixen: relat novel·lat de fets històrics, o més exactament, relats de ficció inspirats en esdeveniments i personatges històrics, i, de vegades, sense una història coneguda.

Tipologia

Dins de la variada tipologia d'aquestes novel·les, podríem distingir-ne dos grups ben diferenciats: aquelles pròpiament històriques, que situen el relat en un temps –passat, és clar–, amb uns fets i uns personatges històrics; o aquelles altres que des del temps actual tracten un "conflicte" ancestral, bé per a investigar-lo o explicar-lo, combinant el temps present i el temps retrospectiu –com *El talismà del temps*, de Pepa Guardiola, o *El Justícia*, de Joan Torró–, per a marcar la transició entre passat i present narratiu.

Caldria dir també que tot i que el considerem força interessant, obviarem el debat que se suscita cada vegada que es fa referència a

la Literatura Juvenil (i més específicament el gènere narratiu) com un gènere, o subgènere, amb unes característiques pròpies i diferents de les novel·les, diguem-ne, per a un públic adult; una opinió contrària a la d'aquells que sostenen que la Literatura Juvenil no és sinó un fenomen inexistent, producte de les editorials i d'una estratègia comercial determinada. El punt de convergència, però, el trobem en el consens generalitzat d'una evidència: necessitem un tipus de literatura que possibilite no solament una lectura atractiva dels textos en uns anys vitals per a formar i consolidar l'hàbit lector, sinó també una lectura literària on tinguen cabuda aquells elements que puguen afavorir el pensament crític dels joves lectors, dins i fora de les aules.

Així i tot, sovint resulta complicat establir els destinataris d'una novel·la, a no ser que estiga inclosa en una col·lecció o en un catàleg clarament juvenil. Fins i tot hi ha editorials, com Tàndem, que compta amb una col·lecció –La Moto–, pensada perquè puga servir de pont entre la literatura per a joves i per adults.

Temàtica predominant

Pel que fa a la temàtica predominant de les novel·les d'ambientació històrica, els autors valencians es decanten per temes tan clàssics com el poder, la convivència d'ètnies diferents –*La llegenda del corsari*, de Francesc Gisbert–, la llibertat i identitat com a poble –*L'any de la invasió*, d'Emili Piera–, la supervivència –*Matinada de llops,* de Josep Joan Miralles–, l'amor –*Fàtima de Berfull*, de Vicent Sanchis–, la guerra contra l'invasor –*Els venjadors valencians*, de Jordi Querol–, etc.

En el desenvolupament temàtic, l'argument de les diferents novelles atenen de manera preferent els fets imaginaris que protagonitzen els seus personatges i que constitueixen el cos narratiu, així com les circumstàncies que els envolten, emmarcant-los en un espai i un temps històric amb una presència desigual, segons cada obra. Pel fet de tractar-se d'una novel·la històrica, el desplegament de l'argument s'allibera dels clixés de la novel·la juvenil a l'ús per trobar altres camins per on desplegar-se, fugint d'aspectes tan habituals i recurrents com la trama amorosa entre adolescents, l'aventura o el misteri.

En quant al narrador, sol ser majoritària la veu del narrador extern –*L'herència dels càtars,* de Pep Castellano–, per posar un exemple, però també hi ha obres amb el narrador en primera persona i protagonista que acosta la trama al lector. En aquest últim cas, és habitual trobar aspectes com l'evolució o transformació del caràcter i

la personalitat del personatge –*Temps de conquesta,* d'Enric Lluch–, o el relat de la seua pròpia biografia, com es conta a *Les cendres del cavaller*, de Silvestre Vilaplana.

Pel que fa al temps històric on es situa el fet narratiu, cal dir que la bibliografia consultada presenta un ventall realment ampli, ja que va des de l'època dels ibers –*La forja de Lessera*, de Joan A. Sorribes, o *Si la gran deessa ho vol*, d'Enric Lluch–, fins el segle XIX –com *La sang dels francesos*, de Mariano Casas, o *L'últim roder,* de Josep Franco–, sense deixar pràcticament cap època històrica o fet transcendental amb el corresponent relat, especialment aquelles que representen un moment històric transcendental, com *Vent d'Almansa*, de l'autor suecà que acabem de citar.

Òbviament, el treball de documentació i informació dels autors previ a la redacció de l'obra representa un capítol important i decisiu. I no solament pel que fa als fets històrics de l'època, sinó als aspectes importants per a la versemblança del relat, tal com les creences religioses, els costums, les relacions amb el poder o el medi social, l'alimentació, la visió dels fets transcendentals com la vida o de la mort, etc. La llista de novel·les que hi podríem aportar com a exemples d'una excel·lent documentació es faria llarga –car tota obra històrica requereix aquest treball ineludible– i, possiblement, esdevindria incompleta.

Editorials i autors

Cal recordar que aquesta aproximació a la novel·la històrica juvenil escrita per autors valencians només pretén deixar constància d'un fet singular: la notòria presència d'aquestes obres als catàlegs d'algunes de les editorials amb col·leccions adreçades al lector de narrativa juvenil. Unes editorials que, no ho oblidem, mantenen característiques pròpies en aquest tram. I així tenim que, mentre Editorials com Bullent, Tàndem o Tabarca barregen obres de temàtica diferent dins de les seues col·leccions juvenils, –L'Esplai, La Moto o Tabarca Narrativa i Tabarca Juvenil, respectivament–, Edicions Bromera dedica exclusivament la col·lecció L'Esguard a la narrativa històrica per a joves, una col·lecció que actualment compta amb dèsset títols.

Per acabar, caldria fer una brevíssima referència a dos autors ja citats i que han dedicat gran part de la seua obra als relats històrics per a joves. Es tracta de Jordi Querol –pseudònim d'Antoni Royo– que compta amb una producció de relats juvenils de temàtica històrica ben interessants, i no solament sobre fets de la nostra història –la

trilogia formada per *No aixafaran el meu poble, Llancen crits de llibertat*, a més de la ja citada *Els venjadors valencians*–, sinó sobre d'altres relats històrics ambientats en la Romania del segle XVIII, ocupada pels turcs. També Vicent Sanchis compta, a més de l'obra ja citada i de *Vespres de foc,* amb una trilogia de temàtica morisca amb els títols *Anem a Berfull, Memòries d'un alamí* i *Aventura al desert.*

He deixat per al final dues reflexions que tenen a veure amb els conceptes que han fonamentat el present article: història i literatura. Per començar, potser caldria preguntar-se si la novel·la històrica pot tenir alguna utilitat divulgadora, i si, realment, pot esdevenir un mètode valuós per a entendre el passat, encara que de una manera parcial i superficial. Per altra banda, queda la qüestió literària, el leitmotiv de qualsevol novel·la, juvenil o no. Sense oblidar el perfil del lector –ni infantil ni adult–, caldria apostar decididament perquè en les novel·les juvenils es contemplara l'apertura a nous mons, nous models expressius i, fins i tot, a llenguatges més lliures i significatius. És a dir, navegar cap a l'excel·lència literària a bord del vaixell de la creativitat i l'adequació formal i conceptual.